

HAVRAŇ - SABĚNICE

Sabnitz 1281-2006

Habran

Nemelkou

(Kapitoly z historie obcí)

Nástin historického vývoje Saběnic

Asi devět kilometrů jihozápadně od Mostu se na mírné vyvýšenině nachází ves Saběnice. Je situována podél komunikace odbočující z křižovatky hlavní silnice Most – Žatec ve směru na obec Sušany a dále na Hošnice a Všestudy. V současnosti náleží Saběnice jako osada k obci Havraň, která se rozkládá v jejím těsném východním sousedství, zatímco západně od Saběnic se nalézají zmíněné Sušany, které ovšem spadají již do chomutovského okresu.

Název Saběnic vznikl pravděpodobně odvozením z osobního jména Saběn (případně Soběn); šlo tedy nejspíše o „ves lidí Saběnových“. Je možné jej tudíž považovat, podobně jako je tomu u Havraně, za tzv. název vlastnický, odvozený od jména zakladatele či vlastníka dvoru nebo vesnice. V minulosti se vyskytoval v různých podobách: Sabienicze, Sabenicze, Vsabnice, Zabenicze, Soběnice, v německém jazyce Sabenitz či Sabnitz.

Pravěké osídlení Saběnic

Okolí Saběnic navštívili osadníci už v mladší, eventuálně v pozdní době kamenné (cca 5500–4900, resp. 2000 př. n. l.), jak dokládají sporadické objevy kamenných sekerek. Katastr obce byl poté osídlen hlavně v mladší a pozdní době bronzové (1250–750 př. n. l.) lidem kultury knovízské a štitarské.

Tento fakt dosvědčují jednak poměrně četné nálezy střepevého materiálu z keramických nádob, mazanice (používala se k „omítání“ stěn pravěkých obydlí srubové či kúlové konstrukce), parohu, tkalcovského závaží a zrotěrek, sloužících ke zpracování obilí. Vedle těchto artefaktů sídlištního charakteru však z okolí Saběnic pocházejí i další nálezy z prostředí knovízské kultury: vedle dvou bronzových jehlic a nože se jedná zejména o významné objevy tzv. depotů (skladů) několika desítek kusů bronzových seker se středovými laloky.

Část depotu bronzových seker. Mladší doba bronzová, kultura knovízská (1250–900 př. n. l.). Ze sbírek Oblastního muzea v Mostě.

Saběnice ve světle archivních dokladů

První písemná zpráva o Saběnicích pochází již z listiny z roku 1281, ve které je jako svědek uveden jistý Vlček ze Saběnic. Poté se objevují Saběnice na historické scéně opět až k roku 1380, pomineme-li spornou zmínku z roku 1337 o jakémsi Herhardovi „de Sabicrucz“, jenž byl tehdy jmenován vedle Ješka z Havraně jako patron havraňského kostela.

V roce 1380 se poprvé objevuje jako spolupatron farního kostela v Havrani Beneš ze Saběnic a vystupuje tak ještě v roce 1399. Je nanejvýš pravděpodobné, že v Saběnicích vlastnil i nějaký majetek. Vedle něho však zde určité zboží držely i další osoby, které ale nebyly v příbuzenském poměru, jak vyplývá z projednávání nároků pozůstalých po Bětě ze Saběnic († 1382) či Arnoldovi ze Saběnic († 1383). Zdá se tedy, že již v poslední čtvrtině 14. století byly Saběnice rozděleny mezi více subjektů.

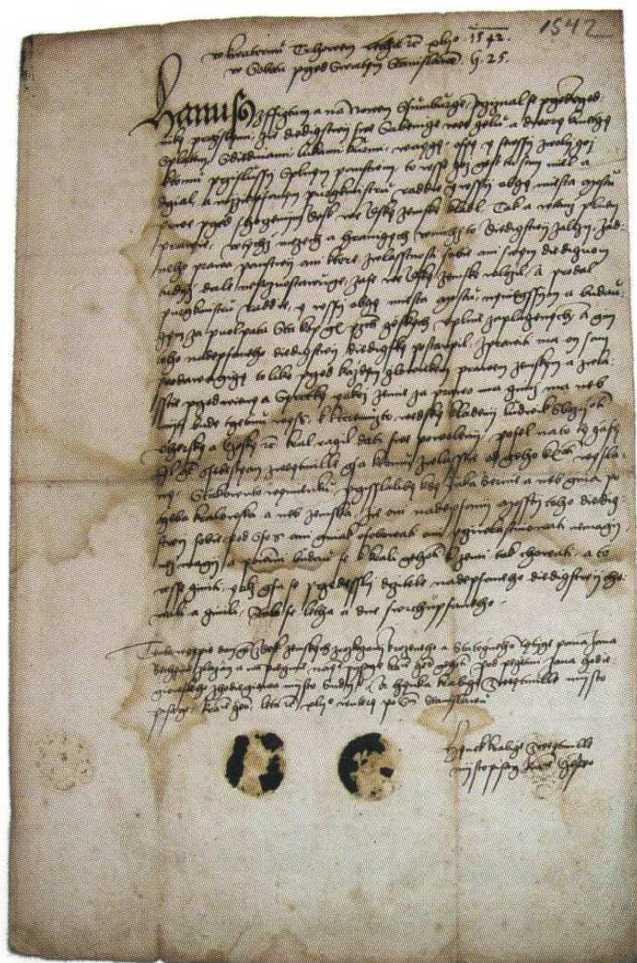
Tento stav zůstal zachován i v následujícím století, kdy docházelo k častým majetkovým přesunům a vlastnictví obce či jejích částí bylo značně nepřehledné. Tak v roce 1437 zapsal Petr ze Saběnic, syn Mařika řečeného Slepíček, z poplužního dvora 40 kop grošů věnné zástavy své matce Ofce. V roce 1460 prodala již zmíněná Ofka ze Saběnic svou věnnou zástavu a další dědictví Jankovi ze Saběnic a Janovi z Března. V roce 1450 získal zase při dělení jiného dědictví část selských dvorů v Saběnicích Kunat z Koporče.

Majetková rozdrobenost byla příznačná pro Saběnice i v 16. století. Před rokem 1541 prodal Hanuš z Fictumu Saběnice městu Mostu. Podle dostupných pramenů se mělo sice jednat o celou ves, ale ve skutečnosti tomu tak nebylo. Některé svobodné dvory totiž náležely již dříve jiným majitelům, kteří se dokonce po obci psali, jako byl např. Bušek a Herolt ze Saběnic či významný mostecký patricij Melchior Stecher ze Saběnic. Další mostecký patricij, Johann Winkelmann z Hasenthalu, koupil pak v roce 1551 dva dvory od Baltazara Langa z Pauzu a v roce 1564 další dvůr od Magdaleny a Anny z Veitmile. Nicméně do konce 16. století zřejmě došlo v Saběnicích k další majetkové koncentraci ve prospěch města Mostu.

Prodej vsi městu Mostu.

(Výpis z desek zemských, 1562).

Z fondů Státního okresního archivu Most.

Saběnice v 17.–18. století

V letech 1615–1628 náležela ves Saběnice, s výjimkou svobodných dvorů, pod správu představených městského špitálu sv. Ducha. V roce 1628 byla převedena zpět radě města Mostu a stala se znovu městským majetkem.

V polovině 17. století byly Saběnice hodnoceny jako „...ves (která) stavení má dobré, rolí žitný i pšeničný, luk s potřebu, dědinami a dobytkem stojí, leží v rovině 1 míli od Mostu.“ V roce 1651 je obývalo nejméně 19 osob.

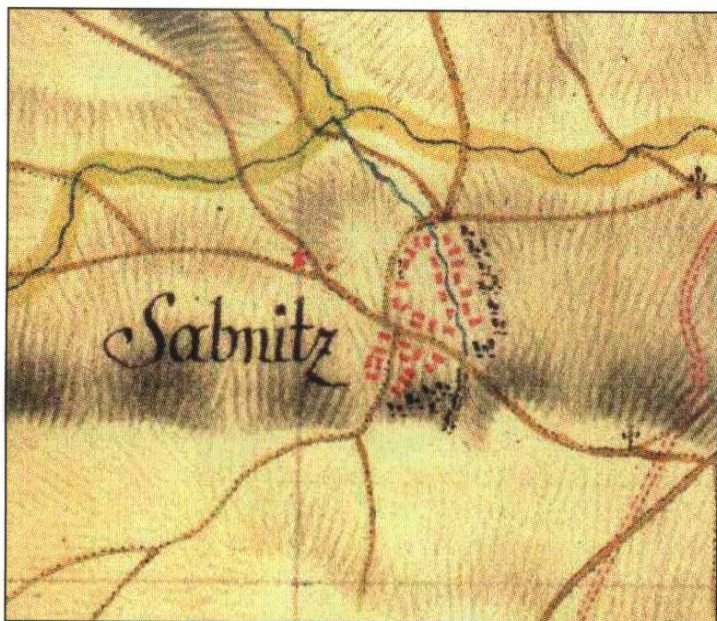
Kolem poloviny 17. století byla obec Saběnice nadále z větší části v držení města Mostu, a to jako součást jeho statku Kopisty. Městu zde patřilo celkem 9 sedláků, z nichž největší, Václav Cukmantl, vlastnil 196 strychů orných polí, tj. přibližně 56 hektarů. Vedle sedláků náleželi Mostu v Saběnicích i 3 chalupníci. U dvou sedláků se nacházela v berní rule poznámka „má handfešt“ (tj. výsadní list, privilegium). Oba tyto „handfeštní“ dvory byly roku 1662 odděleny od kopistského statku jako svobodné a jeden z nich nedlouho poté (v roce 1665) vyhořel.

Jeden sedlák ze Saběnic, jehož hospodářství o rozloze 100 strychů (asi 29 ha) však také vyhořelo při požáru obce v roce 1665, patřil dále ke statku Blšany, který vlastnila hraběnka Silvie Černínová (z Chudenic). Při revizitaci vsi v roce 1674 byla uváděna jako majitelka statku Blšany hraběnka Maria Francisca z Padu (Baadenu).

Pozemková kniha (1555–1683). Z fondů Státního okresního archivu Most.

Saběnice. Výřez z mapy z 80. let 18. století (I. vojenské mapování, sekce 53, Austrian State Archive/Military Archive, Viena).

Saběnicích jeden hospodář Černínům z Chudenic. Tato nepatrná majetková država však tentokrát byla zmiňována jako součást jejich panství Milčeves. Kromě světské vrchnosti měl menší majetek na katastru Saběnic i špitál svatého Ducha v Mostě, kterému zde patřilo 27 strychů polí.

V polovině 18. století se v Saběnicích dále nacházely dva dvory. Menší z nich byl v majetku kadaňského měšťana Karla Meinecka. Jednalo se o dřívější hamfeštní dvůr Jakuba Limpachera. Větší dvůr, včetně 5,1 strychů vinic, vlastnil Kryštof Zeisslitz. Přibližně před sto lety zde stál hamfeštní dvůr Václava Zemana. V roce 1787 byly zaznamenány v Saběnicích celkem 23 domy. Rychtářem byl v té době Johann Christoph Weiss, jeden z větších sedláků.

Trochu statistiky na závěr ...

Před polovinou 19. století stály v obci 24 domy se 127 obyvateli. V roce 1861 uvádějí statistické tabulky v Saběnicích 106 osob a 25 domů. Převažujícím způsobem jejich obživy zůstalo zemědělství: pěstovali všechny základní druhy obilovin – pšenici, žito, ječmen i oves, ale i cukrovku a v menší míře též chmel. Chovali celkem 23 koní, 167 kusů hovězího dobytka, 302 kusů ovcí, 16 koz a 81 vepřů.

Největšího počtu obyvatel (284) dosáhly Saběnice na přelomu 19. a 20. století. V roce 1890 se vedle tradičních zemědělců objevuje i několik řemeslníků: 2 obuvníci, truhlář, kovář a zednický mistr. Majiteli hostince Franzi Sieglovi patřil i malý obchod, k němuž v roce 1911 přibyla ještě trafika. V tomto roce doplnila stávající drobné živnostníky navíc dámská krejčová a obchodník se smíšeným zbožím. V obci působil Spolek německých hospodářů.

Nejvyšší úbytek obyvatel v Saběnicích byl zaznamenán, jako již tradičně, po roce 1945. Při sčítání lidu v roce 1950 bylo napočítáno pouze 105 osob, které žily v 30 domech. Ostatně počet usedlostí se zhruba v letech 1890–1950 nezměnil. Saběnice se dále vylidňovaly, a to nejen po roce 1945, ale i v následujících desetiletích. Výrazný pokles počtu obyvatel oproti roku 1950 byl zaznamenán nejen v roce 1970, kdy zde žilo jen 70 osob, ale zejména při sčítání lidu v roce 1991. Tehdy tady trvale bydlelo pouze 35 osob! Také počet obydlených domů se do roku 1991 podstatně redukoval, a to na pouhých 16, což bylo méně než v 18. století!

Sieglova restaurace (20. léta 20. století).

Reprofoto ze sbírek Oblastního muzea v Mostě

Zmizelé památky ...

V Saběnicích se dříve nacházela na návsi kaplička neznámého zasvěcení, o níž však nelze zjistit ani údaje k jejímu založení či likvidaci (údajně měla být zbourána mezi lety 1960–1965). Jednalo se o obdélnou stavbu s obloukovitým zakončením. Měla sedlovou střechu s valbovým závěrem a krytinou z pálených tašek. V bočních stěnách a nad vchodem byly zdi kapličky prolomeny nevelkými okny ukončenými hrotitým obloukem. Také vchod měl hrotitý portál a nad ním byla umístěna malá zvonička zakončená křížkem.

Saběnice. Návěs s kapličkou a sloupem se sochou Krista Trpitele (20. léta 20. století).

Reprofoto ze sbírek Oblastního muzea v Mostě

V obci na návsi se v minulosti nalézal také vysoký sloup, na vrcholu s pískovcovou sochou Krista Trpitele (Ecce Homo), stojící na reliéfním podstavci. Šlo o barokní památku, kterou nechal postavit v roce 1698 Daniel Seemann. Renovována byla roku 1824. Po přemístění se nyní nalézá v areálu zámku v Chrámčích. U Saběnic se původně v polích nacházela i kamenná socha sv. Prokopa z roku 1738, jejíž další osudy však nejsou známy.

Havraň – Saběnice

© PhDr. Jana Sýkorová

© Obecní úřad Havraň, 2006

Foto a reprofoto: Eva Hladká, H. Drahorádová

Výběr a popis fotografií: Jana Sýkorová

V brožure byly použity reprodukce archiválií z fondů Státního okresního archivu Most a sbírkových předmětů a fotografií z Oblastního muzea v Mostě.

Na obálce použit výřez z mapy I. vojenského mapování, sekce 53.

Originál z Austrian State Archive/Military Archive, Viena.

Grafická úprava a tisk: Tiskárna K&B, s.r.o.

Vydavatel: Obecní úřad Havraň ve spolupráci se Státním okresním archivem Most a Oblastním muzeem v Mostě.

Náklad: 500 ks